

SOSIAALISESTA LOMASTA VOIMIA ARKEEN

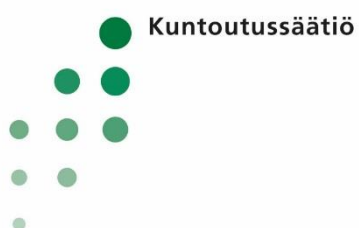
Perheiden käsityksiä tuetun perheloman vaikutuksista

SOSIAALISESTA LOMASTA VOIMIA ARKEEN

Perheiden käsityksiä tuetun perheloman vaikutuksista

Terhi Korkiala

Jouni Puumalainen

Kuntoutussäätiö

Helsinki 2015

ISSN 2342-4125 (Verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-5961-57-7

www.kuntoutussaatio.fi

Kannen valokuva: Tiina Jyrälä / Vastavalo.fi

Esipuhe

Maaseudun Terveys- ja Lomahuolto järjestää tuettuja lomia RAY:n rahoituksen turvin vuosittain noin 600 lomaviikkoa. Perhelomia näistä viikoista on 220 viikkoa. Rahaa perheiden lomille MTLH:ssa käytetään yli 1,5 milj. €. Hakemusten perusteluista on vuosien aikana syntynyt tunne, että yhteiskunnalliset muutokset ja päätökset vaikuttavat perheiden jaksamiseen ja elämäntilanteet ovat haastavia. Arjessa sinnittelijät ovat mielestämme lomajärjestön kohderyhmää. Lomapalautteista olemme saaneet lukea, että lepo ja virkistys auttavat perheitä jaksamaan ja kohtamaan arjen haasteet.

Tähän omaan arvioomme toivoimme vastauksia tutkimuksen keinoin. Onko lomajärjestön toiminnalla merkitystä ja mikä on tuen saaneiden elämäntilanne? Voisimmeko käyttää tietoa yhteiskunnalliseen keskustelun tueksi?

Kiitos Kuntoutussäätiön tutkijoille Jouni Puumalainen ja Terhi Korkiala sekä tutkimus- ja kehittämispäällikölle Mika Ala-Kauhaluoma työstänne. Olette paneutuneet perhelomaa hakeneiden elämäntilanteeseen tutkimuksellisin keinoin ja tuottaneet arvokasta tietoa työstämme. Kiitos MTLH:n hallitukselle, joka kannusti käynnistämään tämän tutkimuksen. Kiitos koko henkilöstölle arvokkaista vinkeistä tutkimuksen tiimoilta. Erityiskiitos lomasihteerille Liisa Moilaselle aineiston kokoamisesta. Lämmin kiitos myös niille perheille, jotka vastasivat heille tulleet kyselyyn.

Toivon, että tämän tutkimuksen tiedoilla on käyttöä tulevaisuuden lomatoimintaa suunniteltaessa ja että rahoituksellisesti toiminta mahdollistuisi tulevinakin vuosina. Samalla toivon myös, että keskustelu perheiden ennaltaehkäisevästä tuesta saisi painavamman sijan yleisessä keskustelussa ja päätöksenteossa.

Helsingissä 30.11.2015

Airi Tella
toiminnanjohtaja
Maaseudun Terveys- ja Lomahuolto ry

Sisällys

1 Maaseudun terveys- ja lomahuolto ry ja sosiaaliset lomat	5
2 Tutkimuksen tarkoitus, aineisto ja menetelmät.....	6
3 Perhelomalle hakeneet.....	7
3.1 Hakijaperheiden taustatilanne.....	7
3.2 Hakijaperheiden huoltajien työmarkkinatilanne, tulot ja velat	8
3.3 Hakijaperheiden asuinkunnan tyyppi ja suuralue.....	10
3.4 Perhelomalle valinta	11
3.5 Lomahakemusten perusteluita.....	12
4 Perhelomalla olleet.....	15
4.1 Perhetyyppi ja perheenjäsenten ikä.....	15
4.2 Asuminen	16
4.3 Vanhempien työmarkkina-asema.....	17
4.4 Perheen taloudelliset mahdollisuudet	18
4.5 Terveystila	19
4.6 Loman vaikutukset.....	20
4.7 Perheloman merkitys lapsille	23
4.8 Kokemus sosiaalisen lomatoiminnan tarpeellisuudesta	26
5 Yhteenveto ja johtopäätökset	28
Lähteet.....	29

1 Maaseudun terveys- ja lomahuolto ry ja sosiaaliset lomat

Maaseudun Terveys- ja Lomahuolto ry (MTLH) on vuoden 2012 alusta ollut Suomen suurimpia sosiaalisten lomien järjestäjiä, joka saa vuosittain Raha-automaattiyhdistykseltä vajaat 5 miljoonan avustuksen toimintaansa. Yksi suurimpia alalla toimivista järjestöistä siitä tuli nimenomaan vuoden 2012 alussa, jolloin yhdistyi kolme eri sosiaalista lomatoimintaa tuottavaa järjestöä. Järjestö on kuitenkin toiminut jo useita vuosikymmeniä, sillä se perustettiin vuonna 1954 Maalaisliiton Naiset ry:n aloitteesta. Toiminnan kohteena olivat rasittuneet, vähävaraiset äidit ja heidän virkistystä kaipaavat lapsensa. Nyt voimassa olevien sääntöjen mukaan MTLH:n tarkoituksena on ”edistää rasittuneiden ja virkistystä kaipaavien henkilöiden terveys- ja lomahuollon järjestämistä, tiedotus- ja valistustoimintaa sekä varainkeruuta”. Lomatoiminnan lisäksi järjestö organisoii myös vapaaehtoisten toimintana Maaseudun Tukihenkilötoimintaa. (MTLH:n kotisivut 2015.)

Sosiaalinen tuettu loma on tietenkin syntynyt tarpeesta ja järjestössä nähdäänkin tämän toiminnan vain kasvavan Suomen taloudellisen tilanteen koko ajan heikentyessä (MTLH:n vuosikirja 2014). Lomatoiminnan tarkoituksena on tukea arjen vaikeuksien keskellä olevien perheiden jaksamista tarjoamalla hetken hengähdystauon. Loman ohjelma suunnitellaan aina lomailijoiden toimintakykyä ja tarpeita vastaavaksi. Perusajatuksena on, että lomalle tulijan toimintakyky on sellainen, että hän kykenee selviytymään loman toiminnoista itsenäisesti tai oman avustajan kanssa.

Lomatukia myönnetään eniten tarvitseville. Vaikuttavina tekijöinä ovat muun muassa ensikertalaisuus, tulot, velat, sairaudet ja niiden aiheuttamat kulut sekä hakijaperheen yleinen elämäntilanne. Lomia voi hakea kahden kalenterivuoden välein. Elämäntilanteen vaikeus voi kuitenkin olla syynä siihen, että siitä säännöstä poiketaan. Hakemukset pisteytetään ennalta määriteltyjen sääntöjen mukaisesti, jolla pyritään siihen, että hakijoita kohdellaan tasapuolisesti. Pisteyttäminen myös nopeuttaa päätösten tekemistä. Lomatuen hakijat voivat myös vapaamuotoisesti perustella loman tarvettaan.

Järjestön yhteistyökumppaneina vuonna 2014 oli yli 50 kansanterveysjärjestöä, vammaisjärjestöä ja potilasjärjestöä. Vuonna 2014 lomatoiminnan piirissä oli yli 19 400 henkilöä. Lomaviikkoja järjestettiin yhteensä 601 ja lomakohteita oli ympäri Suomen yhteensä 34. Pääpaino vuoden 2014 lomatoiminnassa oli omaishoitajalomissa, lapsiperhelomissa sekä eläkeläis- ja potilasryhmälomissa. (MTLH:n vuosikirja 2014.)

2 Tutkimuksen tarkoitus, aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millaiset henkilöt ja perheet hakevat MTLH:n perhelomia ja kuinka lomalla olleet perheet kokevat loman vaikutukset mm. arjessa selviämiseen ja perheen sisäisiin suhteisiin. Tutkimuksen toteutti vuoden 2015 aikana Kuntoutussäätiö yhteistyössä MTLH:n kanssa. Tutkimuksen aineistoina olivat loka-joulukuussa 2014 järjestettyihin lomiin kohdistuvat perhelomahakemukset sekä perhelomilla joulukuun lopun 2014 ja maaliskuun alun välissä olleille perheille tehty sähköinen kysely. Tutkimuskokonaisuuteen kuului myös MTLH:n sidosryhmille tehty sähköinen kysely, jonka toteuttivat Laurea ammattikorkeakoulun opiskelijat (Mustonen ja Peltokangas 2015).

Tutkimuksen tulokset esitetään suorina jakautumina ja ristiintaulukointeina. Ristiintaulukoinneista esitetään raportissa pääasiassa sellaiset yhteydet, jotka ovat Khii²-testin mukaan tilastollisesti merkitseviä. Lisäksi raportissa on käytetty kyselyn avovastauksia ja hakemusten tekstiosuuksia.

3 Perhelomalle hakeneet

Perhelomille haki vuoden 2014 lokakuun, marraskuun ja joulukuun kaikkiaan 1016 perhettä. Yleensä hakemuksen kohteena oli yleinen perheloma (86 %) ja muut lomat oli järjestetty yhdessä jonkin järjestön (yleensä potilasjärjestön) kanssa.

3.1 Hakijaperheiden taustatilanne

Päähakijan ja puolison ikä vaihteli 19 vuodesta 76 vuotiaaseen ja kun päähakijoiden keski-ikä oli 38,5 vuotta oli puolisoitten keski-ikä hieman korkeampi eli 39,3 vuotta. Taulukon 1 mukaan alle 35 vuotiaita oli hakijoista ja heidän puolisoistaan noin kolmasosa. Puolisoita oli päähakijoita useammin vanhemmassa ikäryhmässä.

Taulukko 1. Päähakijan ja hänen puolisonsa ikäjakauma.

	Päähakija		Päähakijan puoliso	
	n	%	n	%
Alle 35 vuotta	339	33	219	30
35-39 vuotta	254	25	181	25
40-44 vuotta	201	20	142	20
45 vuotta tai enemmän	221	22	188	26
Yhteensä	1015	100	730	100

Taulukko 2. Päähakijan sukupuoli ja ikä (%).

	Alle 35 v.	35-39 v.	40-44 v.	45 v. tai enemmän	Yhteensä (n)
Mies	17	14	21	32	20 (205)
Nainen	83	86	79	68	80 (810)
Yhteensä	33	25	20	22	100 (1015)

Päähakijana hakemuksessa oli useimmiten (80 %) perheen äiti ja ikäluokan mukaan eniten hakijoita suhteessa muihin ikäluokkiin oli alle 35-vuotiaissa (33 %). Kaikissa ikäluokissa päähakijana oli useimmiten perheen äiti, mutta muita ikäluokkia useammin vanhimmassa ikäluokassa (45 vuotta tai vanhempia) oli päähakijana perheen isä. (Taulukko 2.) Neljäsosa hakijoista oli yksinhuoltajia ja uusperheitä oli hakijaperheistä 4 prosenttia eli perheessä on omia ja/tai yhteisiä lapsia.

Valtaosa päähakijoista eli parisuhteessa, perheistä kun on kyse ja noin kymmenesosa päähakijoista oli naimattomia, eronneita oli 14 prosenttia (Taulukko 3.).

Noin yhdellä viidesosalla hakijaperheistä oli vain yksi alaikäinen lapsi. Kolmanneksella perheistä oli vähintäänkin 4 lasta. (Taulukko 4.)

Taulukko 3. Hakijaperheen päähakijan siviilisäät.

	n	%
Naimaton	113	11
Avio- tai avoliitto	752	74
Eronnut	146	14
Leski	5	1
Yhteensä	1016	100

Taulukko 4. Hakijaperheen alaikäisten lasten lukumäärä.

	n	%
1 alaikäinen lapsi	187	19
2 alaikäistä lasta	259	26
3 alaikäistä lasta	226	23
4 alaikäistä lasta	129	13
5-12 alaikäistä lasta	188	19
Yhteensä	989	100

3.2 Hakijaperheiden huoltajien työmarkkinatilanne, tulot ja velat

Niin päähakijoista kuin heidän puolisoistaankin suurimpana ryhmänä olivat palkansaajat. Yrittäjiä oli 15 % ja työttöminä 12 %. (Taulukko 5.) Päähakijan muu tilanne oli pääasiassa (61 %) äitiyslomalla, hoitovapaalla tai vanhempainvapaalla oleminen. Jonkin verran päähakijoista oli myös kuntoutustuella, opiskelemissa, omaishoitajana tai sairauslomalla. Samanlainen tilanne oli myös päähakijan puolison kohdalla.

Taulukko 5. Päähakijan ja hänen puolisonsa työmarkkinatilanne.

	Päähakija		Päähakijan puoliso	
	n	%	n	%
Palkansaaja	341	34	384	52
Yrittäjä	118	12	109	15
Eläkeläinen	46	4	20	3
Opiskelija	70	7	31	4
Työtön	169	16	87	12
Muu	272	27	104	14
Yhteensä	1016	100	735	100

Päähakijoiden nettokuukausitulot olivat keskimäärin 1415 euroa ja puolison jonkin verran korkeammat eli 1804 euroa. MTLH:n omien tilastojen mukaan perhelomilla vuonna 2012 olleilla keskimääräinen päähakijoiden kuukausitulo oli 1215 euroa ja puolisoilla 1588 euroa. Toisin sanoen vuoden 2014 alussa lomalla olleiden perheiden huoltajien tulotaso on säilynyt suunnilleen samalla tasolla, vaikkakin tulot olivat hieman korkeammat kuin vuoden 2012 lomalla olleiden perheiden huoltajilla. Päähakijoista vajaalla viidenneksellä olivat kuukauden nettotulot alle 900 euroa. Yleensä puolisoilla oli jonkin verran paremmat kuukausitulot kuin päähakijoilla, jotka olivat siis useimmiten naisia. Suurimmassa tuloluokassa eli 2000 euroa tai enemmän ansaitsevia oli puolisoista 42 % ja päähakijoista 21 %. (Taulukko 6.)

Perheiden huoltajien yhteiset nettotulot kuukaudessa olivat keskimäärin 2726 euroa. Alle 1400 euroa kuukaudessa ansaitsevia perheitä oli noin viidennes ja 16 % perheistä ansaitsi 2000 euroa tai enemmän (taulukko 7).

Päähakijan velat olivat keskimäärin 57 059 euroa. Miltei neljänneksellä päähakijoista ei ollut velkaa lainkaan. Viidenneksellä päähakijoista oli velkaa 100 000 euroa tai enemmän. (Taulukko 8.)

Taulukko 6. Hakijaperheiden huoltajien nettotulot kuukaudessa.

	Päähakija		Päähakijan puoliso	
	n	%	n	%
Alle 900 euroa kuukaudessa	289	29	148	20
900-1499 euroa kuukaudessa	267	26	107	15
1500-1999 euroa kuukaudessa	244	24	159	23
2000 euroa tai enemmän kuukaudessa	208	21	312	42
Yhteensä	1015	100	730	100

Taulukko 7. Hakijaperheiden huoltajien yhteenlasketut nettotulot kuukaudessa.

	n	%
Alle 1400 euroa kuukaudessa	195	19
1400-2499 euroa kuukaudessa	260	26
2500-3499 euroa kuukaudessa	282	28
3500-3999 euroa kuukaudessa	108	11
4000 euroa tai enemmän kuukaudessa	163	16
Yhteensä	1008	100

Taulukko 8. Hakijaperheiden päähakijan velat.

	n	%
Ei yhtään velkaa	237	23
Alle 15 000 euroa	160	16
15 000- 59 999 euroa	216	21
60 000- 99 999 euroa	198	20
100 000 euroa tai enemmän	205	20
Yhteensä	1008	100

Hakijaperheiden huoltajien yhteenlasketut velat olivat keskimäärin 103 625 euroa. Vajaalla viidenneksellä hakijaperheistä ei ollut lainkaan velkaa. Velkaa oli 16 % perheistä 200 000 euroa tai enemmän. (Taulukko 9.) On oletettavaa, että perheiden velkaisuus johtui pääosaltaan omistusasumisesta (vrt. lomalla olleiden kyselyn kysymystä asumismuodosta).

Taulukko 9. Hakijaperheiden huoltajien yhteenlasketut velat.

	n	%
Ei yhtään velkaa	189	19
Alle 40 000 euroa	229	22
40 000-119 999 euroa	218	21
120 000-199 999 euroa	222	22
200 000 euroa tai enemmän	158	16
Yhteensä	1016	100

3.3 Hakijaperheiden asuinkunnan tyyppi ja suuralue

Valtaosa (59 %) hakijaperheistä asui kaupunkimaisissa kunnissa. Tämä on hieman vähemmän kuin väestössä keskimäärin. Taajaan asuttujen ja maaseutumaisten kuntoiden osuus oli hakijaperheiden kohdalla jonkin verran suurempi kuin väestössä keskimäärin. (Taulukko 10.)

Helsinki ja Uusimaa olivat selvästi aliedustettuna hakijaperheiden asunpaikkoina verrattuna väestöön samoin kuin Etelä-Suomi. Muualta Suomesta oli hakijaperheistä selvästi useampi kuin väestössä yleensä. Erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomesta oli hakijaperheitä suhteellisesti useammin kuin mitä on Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvien suhteellinen osuus koko väestössä. (Taulukko 11.)

Taulukko 10. Hakijaperheen asuinkunnan kuntatyyppi ja Suomen väestön jakautuminen kuntatyypeittäin 21.12.2013 (Tilastokeskus 2015).

	n	%	Väestö, %
Kaupunkimaiset	603	59	69
Taajaan asutut	209	21	16
Maaseutumaiset	203	20	15
Yhteensä	1015	100	100

Taulukko 11. Hakijaperheet suuralueittain ja Suomen väestön jakautuminen suuralueittain 31.12.2014 (Tilastokeskus 2015).

	n	%	Väestö, %
Helsinki ja Uusimaa	165	16	30
Etelä-Suomi	149	15	21
Länsi-Suomi	316	31	25
Pohjois- ja Itä-Suomi	385	38	24
Yhteensä	1015	100	100

Helsingissä ja Uudellamaalla asuvat hakijaperheet asuivat selvästi muita useammin kaupunkimaisissa kunnissa, vaikkakin jokaisella suuralueella hakijat asuivat useimmin kaupunkimaisissa kunnissa. Länsi-Suomessa ja Pohjois- ja Itäsuomessa neljäsosa hakijoista oli maaseutumaisista kunnista. (Taulukko 12.)

Taulukko 12. Hakijaperheiden asuinkunnan kuntatyytit suuralueittain (%).

	Kaupunkimaiset %	Taajaan asutut %	Maaseutumaiset %	Yhteensä % (n)
Helsinki-Uusimaa	87	10	3	100 (165)
Etelä-Suomi	60	24	16	100 (149)
Länsi-Suomi	51	24	25	100 (316)
Pohjois- ja Itä-Suomi	54	21	25	100 (385)
Kaikki % (n)	59 (603)	21 (209)	20 (203)	100 (1015)

3.4 Perhelomalle valinta

Kaikkiaan sosiaalisen loman hakijoina oli lokakuun 2014 ja joulukuun 2014 välillä 1016 perhettä. Niistä lomalle valittiin 571 eli 57 prosenttia. Kuitenkin myös 118 perhettä (12 %) olisi ollut valintakriteereillä katsottuna oikeutettu lomaan, mutta heitä ei saatu mahtumaan lomakiintiöihin, sillä vain tietty määrä perheitä voidaan ottaa kullekin lomalle. Lisäksi 80 (8 %) perhettä peruutti myönnetyn loman, joten tällä tavoin tarkasteltuna 73 %:lle lomaa hakeneista perheistä loma myönnettiin ja vain 23 % perheistä sai hakemukseensa hylkäävän päätöksen. (Taulukko 13.)

Taulukko 13. Sosiaalisen loman myöntäminen.

	n	%
Valittiin lomalle	571	57
Ei mahtunut, vaikka kriteereiden mukaan oli oikeutettu	118	12
Perui lomansa	80	8
Hakemus hylättiin	237	23
Yhteensä	1006	100
Tieto puuttuu	10	1

Lomahakemuksen hylkäämiseen eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä päähakijan ikä, sukupuoli tai siviilisäätty, hakijaperheen asuinkunnan kuntatyyppi, hakijaperheen kuukausitulot eikä velkojen määrä. Tosin sanoen valituksi tai hylätyksi saattoi tulla samastakin tuloluokasta olevia perheitä. Pisteytykseen vaikuttavat muutkin kuin taloudellinen tilanne eli terveydelliset tai sosiaaliset syyt vaikuttavat myös annettuihin pisteisiin, joiden summa määrittää sitten valituksi tai hylätyksi tulemisen. Ehkä tärkein syy hakemuksen hylkäämiseen on se, että haetaan ennen kuin kaksi vuotta on kulunut edellisestä lomasta. Taustatiedoista löytyy kuitenkin joitakin viitteitä siitä, minne hakemusten hylkäämiset eniten tai vähiten kohdistuu.

Valituksi tuloa ja hylkäämistä tarkasteltiin vertaamalla hylätyksi tulleita (23 %) kaikkiin muihin ryhmiin (valitut, peruuttaneet ja ne, jotka eivät mahtuneet). Taulukosta 14 nähdään, että muita suuralueita vähemmän hylkääminen kohdistui Pohjois- ja Itä-Suomessa asuviin hakijaperheisiin.

Suhteellisesti eniten hakemuksen hylkääminen kohdistuu palkansaajiin ja työttömiin. Suhteellisesti vähiten hylkäämisiä kohdistuu yrittäjiin ja muussa tilanteessa oleviin mm. äitiysloma, vanhempainvapaa). (Taulukko 15.) Taulukon 16 mukaan yksinhuoltajan hakemus hylätään suhteellisesti useammin kuin muussa perhetilanteessa olevan.

Taulukko 14. Suuralue ja päätös lomahakemuksen suhteen (%).

	Valittu %	Hylätty %	Yhteensä % (n)
Helsinki-Uusimaa	73	27	100 (165)
Etelä-Suomi	76	24	100 (148)
Länsi-Suomi	73	27	100 (309)
Pohjois- ja Itä-Suomi	81	19	100 (383)
Yhteensä	77	23	100 (1005)

Taulukko 15. Päähakijan työmarkkinatilanne ja päätös lomahakemuksen suhteen (%).

	Valittu %	Hylätty %	Yhteensä % (n)
Palkansaaja	71	29	100 (336)
Yrittäjä	86	14	100 (117)
Eläkeläinen	80	20	100 (45)
opiskelija	76	24	100 (70)
Työtön	70	30	100 (168)
Muu tilanne	82	18	100 (270)
Yhteensä	77	23	100 (1006)

Taulukko 16. Yksinhuoltajuus ja päätös lomahakemuksen suhteen (%).

	Valittu %	Hylätty %	Yhteensä % (n)
Yksinhuoltaja	71	29	100 (238)
Muu perhetilanne	78	22	100 (768)
Yhteensä	77	23	100 (1006)

3.5 Lomahakemusten perusteluita

Perhelomalle hakijoita pyydetään myös vapaamuotoisesti perustelemaan taloudellisilla, terveydellisillä ja sosiaalisilla syillä hakemustaan ja sosiaalisen loman tarvettaan. Kirjoitettujen perustelujen määrä vaihtelee erittäin paljon. Jotkut tyytyvät kirjaamaan perheen tilanteen ja loman tarpeen hyvinkin lakonisesti muutamalla lauseella (*”Lainaa paljon, ei rahaa riitä lomailuun. Kahden alakäisen lapsen yksinhuoltaja. Yrittäjän päivät pitkiä, eikä yhdessäoloon jää aikaa”*), toiset taas kuvaavat tilannetta runsaasti ja polveilevasti. Joissakin tapauksissa pitkä selittäminen antaa jonkin verran erilaisemman kuva perheen tilanteesta, kuin pelkkä tulojen ja velkojen tai sairauksien ja

sosiaalisten ongelmien listaaminen. Tämä voi myös auttaa päätöksen tekemisessä vaikka päätöksen perusta onkin faktojen perusteella saaduissa pisteissä ja vertailuluvussa.

Perheiden tilanteet ovat usein vaikeita, on työttömyyttä ja sairautta ja taloutta rasittavat eri syistä otetut lainat. Useimmiten lainat on otettu asuntoa varten, mutta myös kulutusluottoja on perheille kertynyt tai pienyrittäjälle yrittämistä varten otetut lainat.

Mutta onnellisuuttakin pyritään korostamaan: ”*Perheemme on onnellinen pienten lasten ja vanhempien kokonaisuus. Onnellisuuden säilyttäminen vaatii kuitenkin paljon yhdessä tekemistä ja olemista. On myös tärkeää antaa lapselle kokemuksia ja unohtumattomia elämyksiä. Taloudellisista syistä koko perheen yhteiset lomat ovat kuitenkin jääneet hyvin vähälle. Asuntolainan, autolainan, laskujen ja aivan arkisten tarpeiden (ruoka, vaatteet) kulut kuukausittain ovat viiden lapsen, kahden aikuisen perheessä sellainen "rahareikä", että ylimääraistä käyttörahaa ei juurikaan jää. Isossa perheessä myös lomakustannukset ovat niin suuret, että päiväreissua pitämistä kylpylähetkistä on turha edes haaveilla. Terveysten suhteen olemme olleet onnekkaita... Kun ei tarvitsisi keskittyä ruokaan, tiskeihin ja jatkuvaan siivoamiseen, lomailun ohessa voisi antaa aikaa myös toisille.*”

Joillakin perheillä tilanne on sairauksien vuoksi muodostunut kestävämmäksi. Vaikka kunnallistakin tukea saa, toisi yhteinen loma aivan toisenlaisen helpotuksen arkielämän vaikeuksiin: ”*Ilman tuettua lomaa ei ole mahdollisuutta minkäänlaiseen lomailuun. Emme ole koskaan olleet pidemmällä lomalla lasten kanssa. (Lapsen nimi) on korotettu vammaistuki. (Lapsen nimi) on vammaistuki hakemus vireillä. (Lapsen nimi) on kuntoutusraha. Arki on ollut todella kuormittavaa, on ollut fyysisiä ja psyykkisiä sairauksia. (Lapsen nimi) oli pitkä 2 kk. sairaalajakso. En tällä hetkellä voi hakea tai mennä töihin, koska lapset tarvitsevat minua kotona. Omaishoidon tukea on haettu. (Lapsen nimi) olisi vielä syntymäpäivä (haetun loman aikana). Olemme lastensuojelun asiakkaina. Apuna käy perhetyö ja lasten psykiatrinen kotisairaanhoido.*”

”*Taloutemme on tiukilla koko ajan. On asuntolainaa, autolainaa ja vielä kulutusluotto. Vakuutukset on kalliita maksaa, samoin sähkölaskut ovat olleet isoja (sähkölämmitys) Isommilla lapsilla on paljon "rahan menoa". Vanhin poika asuu myös kotona ja käy koulua jää kotiin. Tyttö aloittaa lukion, kirjat on tosi kalliita noin 1000euroa/vuosi. Perheessämme on ollut ja on vakavia sairauksia. Itse olen sydänpotilas (sydänleikkaus), verenpainepotilas ja kilpirauhasen vajaatoiminta. Yhdellä lapsella on ADHD, ei olla juuri aikaisemmin missään käyty, kun hänen kanssaan oli niin hankalaa. Yhdellä lapsella on korjattu sydän Helsingissä. Miehellä on ollut kasvohalvaus 3 kertaa. Ollaan koko perhe loman tarpeessa, ollaan välillä väsyneitä arkeen ja kiireeseen ja sairautsa jättelyyn. Rahaa ei ole lähteä lomalle.*”

Ajankäyttö perheissä on tietysti vaativaa ja kun pieniä lapsia on paljon, on heille tekemisen keksiminen oma työnsä ja siihen kaivataankin apua ja tukea, edes väliaikaisesti: ”*Valmis loma helpottaisi, auttaisi jolloin aikaa jäisi enempi yhteisiin asioihin. Lapset ovat hyvin sosiaalisia, joten tällainen perheloma olisi pojillemme elämys/unelmaloma. He tutustuvat helposti uusiin ihmisiin ja uusien paikkojen tutustuminen on heistä mielenkiintoista. Tämä helpottava tekijä tekisi varmasti lomastamme loman, kun vanhempien ei tarvitsisi olla aina leikkiä aloittamassa, uutta keksimässä, ohjelmaa luomassa, sillä he turhautuvat jos "ei mitään tekemistä ole". Tämä loma tulisi todella juuri oikeaan aikaan, perheeseen, jossa sitä todella tarvitaan ja osattaisiin nauttia, olla kiitollisia.*”

Hakemuksissa tuodaan esille sosiaalisiakin syitä välillä hyvinkin avoimesti: ”*Meillä vanhemmilla on raskaat päihdetaustat ja niiltä ajoilta ulosottovelkaa hyvin paljon. Vaikka vanhempainrahani perustuu työtuloihin, joudumme hakemaan kuukausittain toimeentulotukea tuloista menevän ulosoton vuoksi. Meiltä loppuu pitkä kuntoutus kesäkuun lopussa ja loman tuoma erilaisuus arkeen vuoden lopulla tulisi tarpeen. Meillä ei ole mahdollisuuksia lomailuun muualla.*”

Perheen äidillä on myös masennustaustaa. Perheen isä on työtön ja toistaiseksi kuntoutuminen on tärkeämpää, kuin kouluun tai töihin meneminen. Niiden vuoro on kun voimavaroja on kerätty riittävästi. Loma tukee myös äidin psyykkistä jaksamista arjen keskellä.”

”Työpaikallani tuli fuusio ja minut irtisanottiin liki 31-vuoden työuran jälkeen. Työttömyys alkaa ja uudesta työstä ei tietoa eli tulot tippuvat. Olen nyt kotona irtisanomisajan ja hakenut töitä. Mieheni aloitti muutama vuosi sitten oman elämän elämisensä eli vaikka oli kirjoilla, niin mitään tietoa ei uudesta osoitteesta ole ollut. Puheyhteyttä ei ole ja talon kulut/hoito jäänyt minulle ja pojille. Pojista toinen on kehitysvammainen ja toinen ollut pitkään työttömänä eli olen joutunut ottamaan lisälainaa, jotta selviämme. Velkaa on paljon, vuosi sitten ero laitettu vireille eli saatu eropaperit ex-miehelle. Asia, joka aiheutti sitten kiusantekoa, uhkailua ym. Nyt ero saatu mutta ositusta ei. Hän on nyt uudessa elämässä eikä ole vuosiin tukenut kummankaan pojan elämää eikä opiskelua...Tämä on vaatinut paljon voimavaroja ja oma aika on tiukalla.”

Monilla hakijoilla on juuri perustetun perheen tilanne, jolloin lastenhoito, ehkä oman kodin rakentaminen ja mahdollisesti vielä työttömyys tai sitten työuran alku ovat yhtä aikaa rasittamassa perheen voimavaroja: ” Meillä on paljon velkaa ja monta huollettavaa pientä lasta. Perheen äiti on työttömänä, eikä oman alan töistä ole tietoa tulevaisuudessakaan. Lasten kasvaessa heihin menevä rahamäärä kasvaa. Parisen vuotta uudella paikalla asuneena meillä ei ole laajaa sosiaalisten suhteiden verkostoa vielä muodostunut. Lapsien pappi asuu kaukana, eikä hänen luonaan tule pitkän välimatkan takia käytyä kuin kerran vuodessa. Perheemme arki on ollut jo useamman vuoden ajan raskasta, sillä olemme suunnitelleet ja rakentaneet omakotitaloa. Uudessa talossa olemme asuneet vajaa pari vuotta, mutta talo on edelleenkin pahasti kesken, eli rakentaminen jatkuu koko ajan. Tämän vuoksi perheen yhteinen vapaa-aika on ollut todella vähäistä. Lomalle pääsy mahdollistaisi sen, että lapset saisivat viettää leppoisaakin aikaa kummankin vanhemman seurassa ja perheen keskinäiset välit lujittuisivat. Pienten lasten vanhempina, kotia rakentaen ja toisen töissä käydessä oma jaksaminen on usein koetuksella. Perheessämme on ollut vaikeaa atopiaa, astmaa, allergioita sekä yökastelua. Kaikki nämä ovat verottaneet voimiamme sen lisäksi, että meillä on ollut "aina" pieni vauva, joka on vaatinut veronsa yövalvomisillaan.”

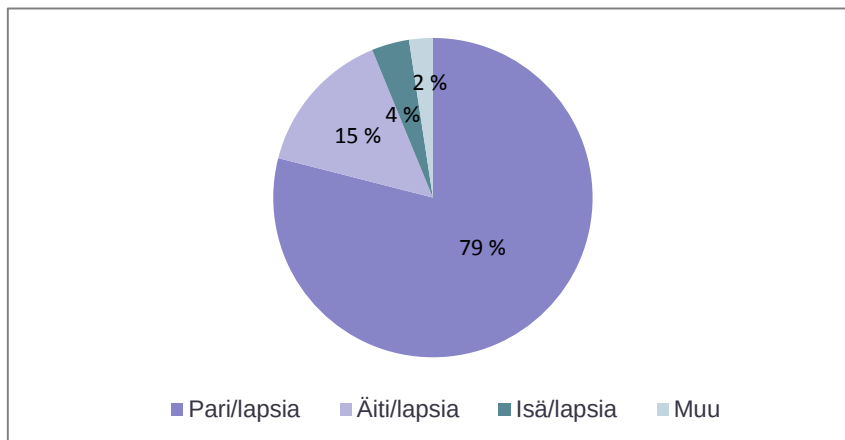
4 Perhelomalla olleet

Kysely lähetettiin 487 perhelomalle osallistuneeseen kotitalouteen. Kyselyn saivat sähköpostitse Maaseudun Terveys- ja lomahuolto ry:n perhelomalle 21.12.2014–2.3.2015 välisenä aikana osallistuneet perheet. Kyseiselle ajanjaksolle sijoittui yhteensä 58 lomaryhmää.

Kyselyyn vastasi 209 perhelomalle osallistunutta henkilöä, mikä tarkoittaa 43 % kohde-ryhmästä.

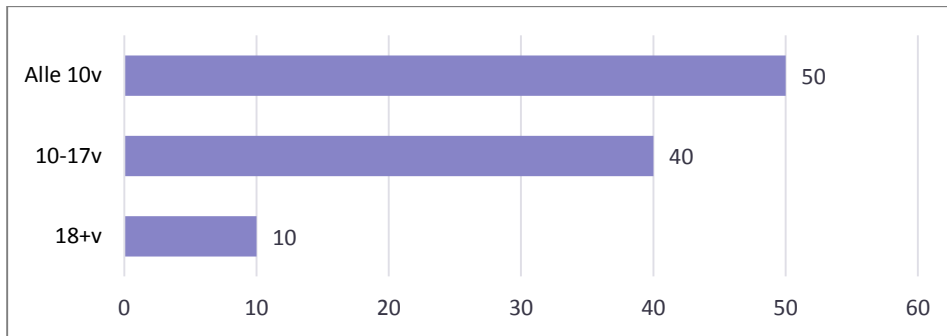
4.1 Perhetyyppi ja perheenjäsenten ikä

Kyselyyn vastasi 209 Maaseudun terveys- ja lomahuolto ry:n tuetulle perhelomalle osallistunutta henkilöä. Suurin osa (79 %) lomalle osallistuneista vastaajaperheistä oli pariskuntia, joilla oli lapsia. Toiseksi eniten tuetuille perhelomille osallistui äitejä lastensa kanssa (15 %). Lasten kanssa lomailevia isiä oli vastaajista 4 % ja jotain muuta perhetyyppiä edusti 2 %.

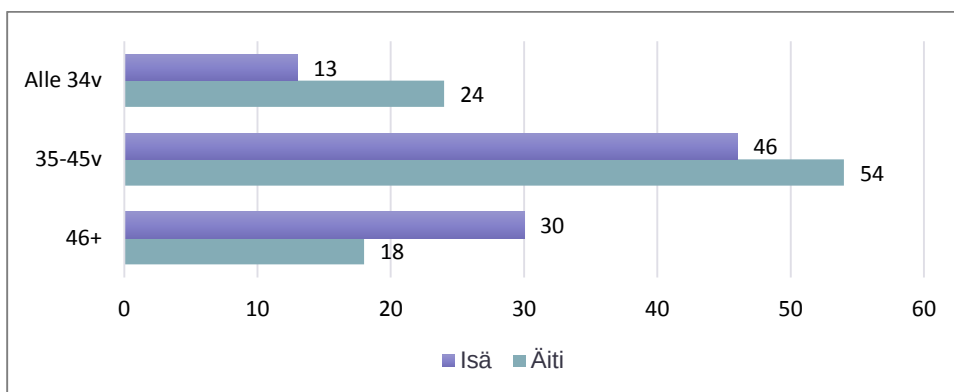
Kuva 1. Vastaajien perhetyyppi (%).

Kyselyyn vastanneissa perheissä oli yhteensä 332 perhelomalle osallistunutta lasta. Heistä 50 % (165 lasta) oli alle 10 vuoden ikäisiä. Toiseksi eniten oli 10–17-vuotiaita lapsia ja vähiten yli 18-vuotiaita lapsia (kuva 2).

Kuva 2. Lasten määrä ikäryhmittäin (%).

Kyselyyn vastanneissa 209 perheissä oli 201 äitiä ja 185 isää. Useimmiten vastaajaperheiden vanhemmat olivat iältään 35–45-vuotiaita, sillä äideistä kyseiseen ikäluokkaan kuului 54 % ja isistä 46 %. Äidit olivat keskimäärin nuorempia kuin isät, sillä äideistä 24 % oli alle 34-vuotiaita, isistä vain 13 %. Vastaavasti yli 46-vuotiaita isiä oli 30 %, mutta äitejä vain 18 % (kuva 3).

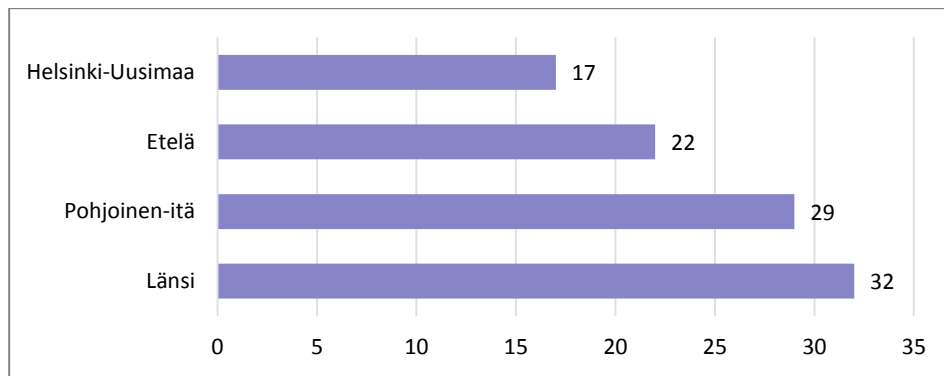

Kuva 3. Vastaajaperheiden vanhemmat ikäryhmittäin (%).

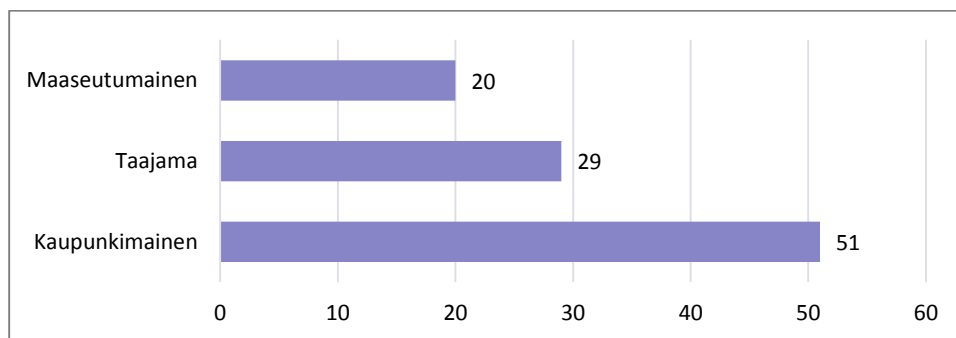
4.2 Asuminen

Suurin osa (32 %) vastaajista asui Länsi-Suomessa, sen sijaan vähiten (17 %) vastaajia oli Helsingin ja Uudenmaan alueelta. Vastaajia oli kuitenkin edustavasti koko maasta (kuva 4). Kyselyyn vastanneiden jakautuminen asuinalueittain kuvastaa myös perhelomille osallistuneiden alueellista jakautumista.

Tilastollisen kuntatyyppin mukaan jaoteltuna vastaajien asuinpaikka jakautui siten, että 51 % vastaajista asui kaupunkimaisessa kunnassa, 29 % taajaan asutussa ja 20 % maaseutumaisessa kunnassa (kuva 5). Suurin osa tuetulle perhelomalle osallistuneista siis asui kaupunkimaisessa kunnassa. Asumismuodoista yleisin oli omistusasunto, jossa asui yli 80 % vastaajista.

Kuva 4. Vastaajien jakautuminen asuinalueittain (%).

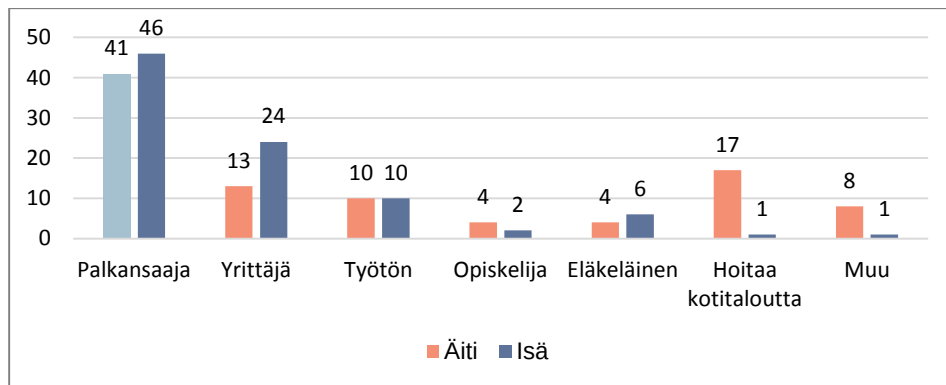

Kuva 5. Vastaajien jakautuminen asuinkunnan tyypin mukaan (%).

4.3 Vanhempien työmarkkina-asema

Suurin osa tuetulle perhelomalle osallistuneiden perheiden vanhemmista toimi joko palkansaajina tai yrittäjinä (kuva 6). Äideistä 41 % toimi palkansaajina. Kotitaloutta hoiti päätoimisesti äideistä noin joka kuudes eli 17 %. Kotitalouden hoitamisen määritelmää ei kyselyssä avattu tarkemmin. Käytännössä tällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi äitiyslomaa, hoitovapaata tai kotiäitiyttä. Yrittäjinä työskenteleviä äitejä oli vastaajien keskuudessa 13 % ja työttömiä 10 %. Vastaajaperheistä 4 % äiti oli opiskelija ja niin ikään 4 % eläkeläinen. Joksikin muuksi työmarkkina-asemansa ilmoitti äideistä 8 %. Jokin muu -vastausvaihtoehto selitettiin avovastauksissa mm. kuntouttavalla työtoiminnalla, kuntoutustuella, omaishoitajuudella sekä hoitovapaalla, vanhempainlomalla ja äitiyslomalla. Vastausvaihtoehto on siis osin sekoitettu oman kotitalouden hoitamiseen.

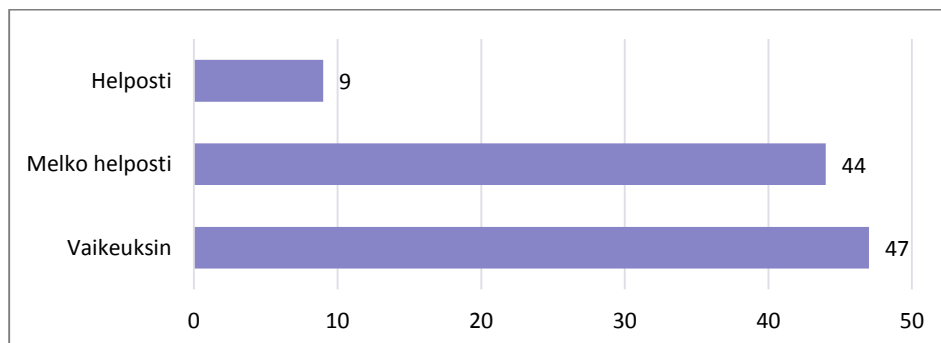
Suurin osa perheiden isistä toimi palkansaajina (46 %) tai yrittäjinä (24 %). Työttömänä isistä oli äitien tapaan 10 %. Sen sijaan vain 1 % eli kaikista vastanneista vain yksi isä ilmoitti vastaushetkellä hoitavansa päätoimisesti kotitaloutta. Tuetulle lomalle osallistuneiden perheiden isät siis hoitivat huomattavasti äitejä harvemmin päätoimisesti kotitalouttaan. Toisaalta isät toimivat myös äitejä useammin yrittäjinä. Vastaajaperheiden isät olivat myös hieman äitejä useammin eläkkeellä (6 %) ja toisaalta hieman äitejä harvemmin opiskelijoina (2 %). Joksikin muuksi (1 %) työmarkkina-asemaansa isät ilmoittivat huomattavasti äitejä harvemmin.

Kuva 6. Vanhempien työmarkkina-asema (%).

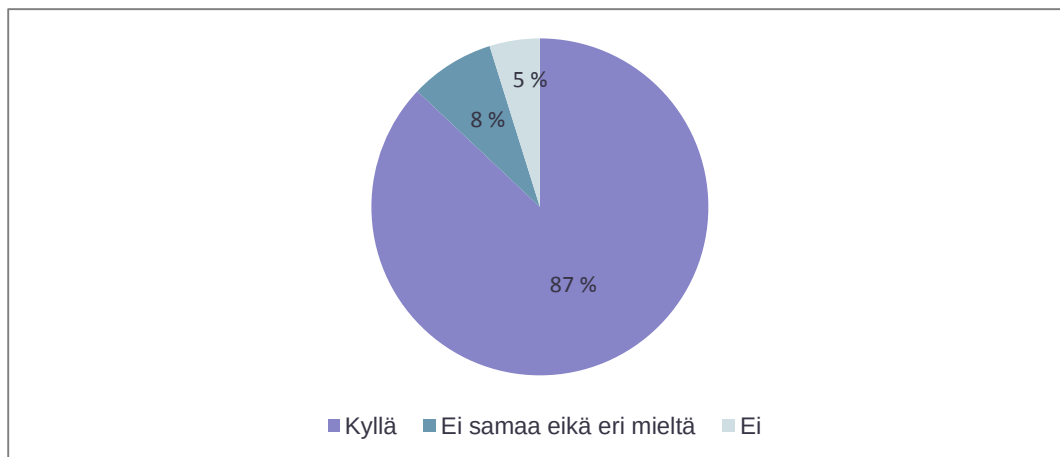
4.4 Perheen taloudelliset mahdollisuudet

Vastaajista vain 9 % koki tulojen riittävän helposti tavanomaisten menojen kattamiseen. Sen sijaan 47 % vastaajista koki tavanomaisten menojen kattamisen olevan vaikeaa. Toisaalta lähes yhtä moni (44 % vastaajista) koki tavanomaisten menojen kattamisen sujuvan melko helposti (kuva 7).

Kuva 7. Perheen tulojen riittävyys suhteessa menoihin (%).

Suurimmalle osalle vastaajista (87 %) tuettu loma oli taloudellisesti perheen ainoa mahdollisuus loman viettoon (kuva 8). Vain 5 % tuetulla lomalla olleista koki, että heillä olisi ollut muitakin taloudellisia vaihtoehtoja loman viettoon. Näiden lukujen perusteella voidaan todeta, että tuetuille lomille valittaville perheille asetettu kriteeristö näkyy selvästi vastaajaperheissä. Tiukka taloudellinen tilanne on yksi keskeisimmistä kriteereistä lomalle valittavien perheiden osalta.

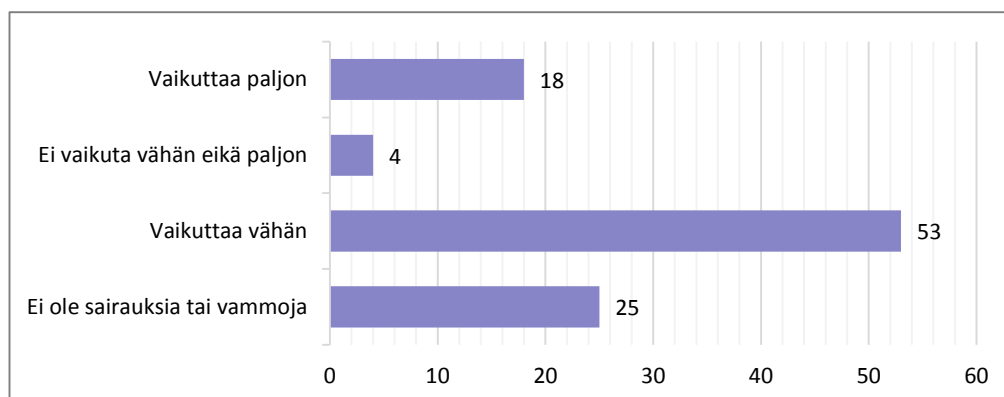

Kuva 8. Perheen taloudelliset mahdollisuudet loman viettoon (%).

4.5 Terveystila

Tuetulle lomalle pääsevien perheiden valinnassa tiukan taloudellisen tilanteen ohessa toisena keskeisenä valintakriteerinä on sairaus. Tämä kriteeri ei kuitenkaan näy lomalle osallistuneiden vastaajaperheiden tilanteessa yhtä selkeästi kuin taloudellinen kriteeri, sillä vastanneista 25 % (50 vastaajaa) ilmoitti, ettei perheessä ole lainkaan sairauksia tai vammoja. Yli puolessa (53 %) perheistä kuitenkin oli jokin sairaus tai vamma, joka vastaajien mukaan vaikutti perheen arjen sujumiseen vähän. Hieman alle joka viidennen perheen (18 %) arjen sujumiseen sairaus tai vamma vaikutti paljon (kuva 9).

Sairauksilla tai vammoilla ei ollut kuitenkaan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä perheiden taloudellisiin lomanviettomahdollisuuksiin tai kokemukseen sosiaalisen lomatoiminnan tarpeellisuudesta.

Kuva 9. Perheen sairauksien tai vammojen vaikutus arjen sujumiseen (%).

4.6 Loman vaikutukset

Kyselyyn vastanneet ovat arvioineet loman vaikutuksia 3 kuukautta loman jälkeen. Lomalle osallistuneilta kysyttiin loman vaikutuksista parisuhteen tilaan, lasten ja vanhempien väleihin, vanhemmuuteen, lasten keskinäisiin väleihin, ruokailutottumuksiin, perheen yhteiseen tekemiseen sekä virkistäytymiseen ja lepoon.

Merkittävimpiä tulokset olivat virkistäytymisen ja levon kannalta, sillä vastaajista 63 % kertoi niiden parantuneen loman myötä (taulukko 17). Vastaajista 54 % ilmoitti lasten ja vanhempien välisen kohentuneen ja 47 % kertoi perheen yhteisen tekemisen parantuneen. Myös vanhemmuus oli kohentunut 43 %:n mukaan.

Taulukko 17. Tuetun perheloman vaikutukset aihealueittain 3 kuukautta loman jälkeen.

	Parantunut, n (%)	Ei muutosta, n (%)	Huonontunut n (%)	Yhteensä n (%)
Virkistäytyminen ja lepo	131 (63)	74 (35)	4 (2)	209 (100)
Lasten ja vanhempien välit	112 (54)	95 (45)	0	207 (99)
Perheen yhteinen tekeminen	99 (47)	108 (52)	0	207 (99)
Vanhemmuus	89 (43)	119 (57)	0	208 (100)
Lasten keskinäiset välit	73 (35)	126 (60)	0	199 (95)
Parisuhteen tila	69 (33)	123 (59)	3 (1)	195 (93)
Ruokailutottumukset	60 (29)	145 (69)	1 (1)	206 (99)

Kuten taulukosta 17 voidaan huomata, positiivisimpia tulokset ovat paitsi virkistäytymisen ja levänneisyyden tunteiden lisääntymisen osalta, myös perheen sisäisten, etenkin lasten ja vanhempien väleihin liittyvien aihealueiden osalta. Sen sijaan esimerkiksi parisuhteen tilan paranemisen osalta tulokset eivät ole yhtä merkittäviä. Kyselyn avovastauksissa tuotiinkin esiin toive siitä, että perhelomilla voisi olla nykyistä enemmän kahdenkeskistä aikaa vanhemmille, mikä voisi tuoda lisää positiivisia vaikutuksia parisuhteen tilaan.

Yleisesti ottaen perheloman vaikutukset ruokailutottumuksiin jäivät muita vaikutuksia pienemmiksi. Muutokset ruokailutottumuksissa olivat kuitenkin merkittävimpiä perheloman jälkeen vastaajilla, joilla oli vaikeuksia kotitalouden tavanomaisten menojen kattamisessa. Jopa 55 % vastaajista, jotka kokivat ruokailutottumustensa parantuneen loman jälkeen, koki vaikeuksia tavanomaisten menojen kattamisessa. Ruokailutottumusten paranemisen ja perheen taloudellisen tilanteen yhteyttä havainnollistaa taulukko 18.

Taulukko 18. Ruokailutottumusten paranemisen yhteys perheen taloustilanteeseen.

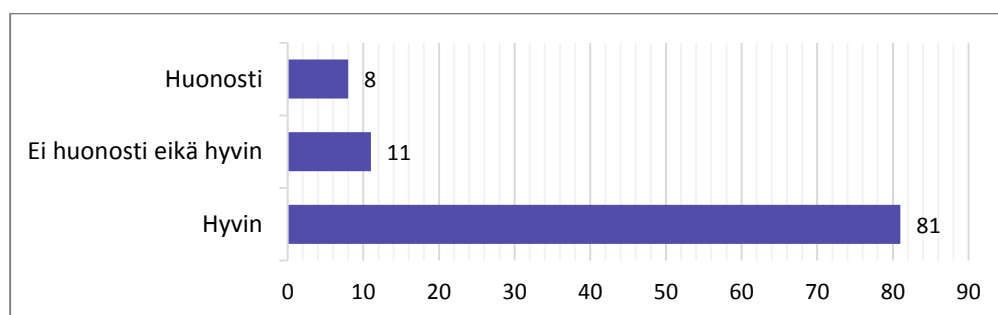
		Parantunut n (%)	Ei muutosta, n (%)	Huonontunut n (%)	Yhteensä n (%)
Kun kotitalouden kaikki tulot otetaan huomioon, saatteko tavanomaiset menonne niillä katetuksi?	Helposti	5 (8)	14 (9)	1 (100)	20 (10)
	Melko helposti	22 (37)	68 (48)	0	90 (44)
	Vaikeuksin	33 (55)	62 (43)	0	95 (46)
	Yhteensä	60 (100)	144 (100)	1 (100)	205 (100)

P erheloman vaikutuksia arjessa jaksamiseen tutkittiin kolmella kysymyksellä, joissa vastaajan tuli arvioida loman vaikutuksia henkisen hyvinvoinnin, fyysisen hyvinvoinnin ja perheenjäsenten keskinäisten suhteiden kannalta. Vastaajista 95 % koki perheloman lisänneen perheen henkistä hyvinvointia. Fyysistä hyvinvointia perheloma paransi 80 % vastaajista. Perheenjäsenten keskinäiset suhteet paranivat myös 80 % vastaajista. Tulosten perusteella voidaan todeta, että tuetun loman vaikutukset arjessa jaksamiseen ovat erittäin merkittäviä. Tuloksia havainnollistaa taulukko 19.

Taulukko 19. Miten perheloman koettiin vaikuttaneen arjessa jaksamiseen.

	Samaa mieltä n (%)	Ei samaa eikä eri mieltä n (%)	Eri mieltä n (%)	Yhteensä n (%)
Perheloma lisäsi perheemme henkistä hyvinvointia	198 (95)	6 (3)	4 (2)	208 (100)
Perheloma lisäsi perheemme fyysistä hyvinvointia	166 (80)	35 (17)	7 (3)	208 (100)
Perheloma paransi perheenjäsenten keskinäisiä suhteita	166 (80)	37 (18)	5 (2)	208 (100)

Perhelomalle osallistuneilta kysyttiin myös, miten hyvin loman ohjelma vastasi perheen omia, lomalle asetettuja tavoitteita. Vastausten mukaan perheloman ohjelma vastasi hyvin (81 %) perheiden lomalle asettamiin tavoitteisiin (kuva 10). Avovastauksissa tuotiin esiin toiveita sellaisesta ohjelmasta, johon kaikenikäiset lapset voisivat osallistua yhdessä ja toisaalta vanhemmat voisivat sillä välin rentoutua kahden kesken. Myös yksinhuoltajavastaajat kaipasivat omaa aikaa. Lisäksi toivottiin, että liikuntarajoitteiset lapset huomioitaisiin ohjelmassa paremmin.

Kuva 10. Perheloman ohjelman vastaavuus suhteessa perheen omiin tavoitteisiin (%).

Tutkimuksen mukaan myös henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin lisääntyminen liittyivät keskeisesti perheen lomalle asettamien tavoitteiden toteutumiseen. 85 % vastaajista, joiden mielestä perheloman ohjelma vastasi hyvin lomalle asetettuja tavoitteita, kokivat myös fyysisen hyvinvointinsa lisääntyneen. Lisäksi 98 % vastaajista, joiden mielestä perheloman ohjelma vastasi hyvin lomalle asetettuja tavoitteita, kokivat myös henkisen hyvinvointinsa lisääntyneen. Toisin sanoen, henkisen

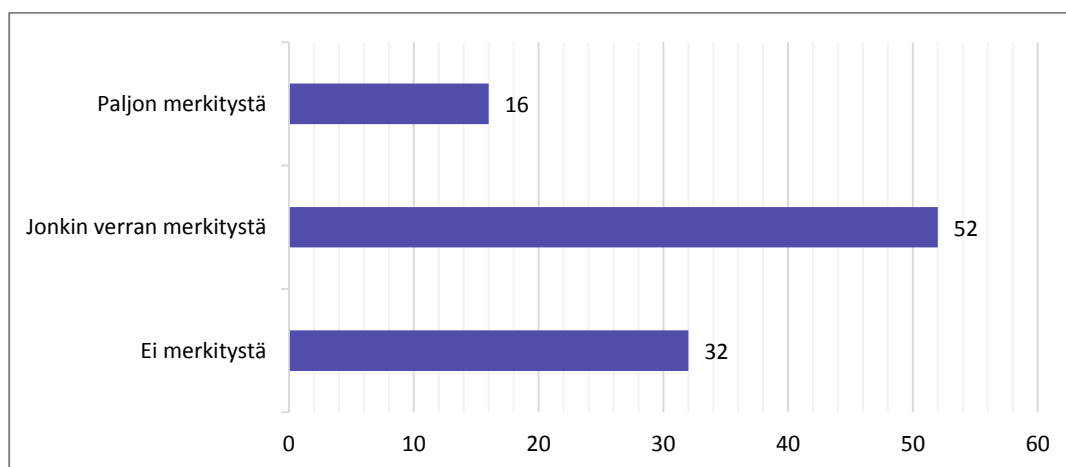
ja fyysisen hyvinvoinnin lisääntyminen voivat oikeastaan olla tällaisia perheen lomalle asettamia tavoitteita.

Kaikista vastaajista yhteensä 37 % kertoi perheloman parantaneen lasten keskinäisiä välejä. Sen sijaan 63 % ei ollut kokenut perheloman vaikuttaneen lasten keskinäisiin väleihin. Jos lasten keskinäisten välien paranemista kuitenkin tarkastellaan ottaen huomioon vastaajan asumismuoto (vuokra-asunto, asumisoikeusasunto, omistusasunto), huomataan perheloman vaikuttaneen lasten keskinäisiin väleihin positiivisimmin etenkin vuokra-asunnossa asuvien perheiden osalta (taulukko 20). Vuokralla asuvista vastaajista 63 % kertoi lasten keskinäisten välien parantuneen perheloman jälkeen. Omistusasunnossa asuvista samoin koki vain 32 %. Tuloksen taustalla olevia syitä voi olla useita. Kyselyssä ei kuitenkaan kysytty tietoja esimerkiksi asumismenojen suuruudesta tai kodin koosta, joiden avulla tätä tulosta olisi voitu analysoida tarkemmin.

Taulukko 20. Perheen asumismuodon yhteys lasten keskinäisten välien paranemiseen.

		Vuokra-asunto n (%)	Asumis-oikeusasunto n (%)	Omistus-asunto n (%)	Muu n (%)	Yhteensä n (%)
Perheloman vaikutukset lasten keskinäisiin väleihin	Parantunut	19 (63)	0	53 (32)	1 (33)	73 (37)
	Ei muutosta	11 (37)	2 (100)	111 (68)	2 (67)	126 (63)
	Yhteensä	30 (100)	2 (100)	164 (100)	3 (100)	199 (100)

Perhelomalla saadun vertaistuen merkitys jakoi mielipiteitä. Vastaajista 32 % koki, ettei lomalla saadulla vertaistueella ollut perheen kannalta merkitystä. Vertaistueella oli paljon merkitystä 16 % vastaajista ja jonkin verran merkitystä 52 % vastaajista. Kuva 11 havainnollistaa vastaajien mielipiteiden jakautumista. Koska vastauksissa on paljon hajontaa, on mahdollista, että vertaistuen merkitystä on ollut vaikea arvioida tai vertaistuen käsite voi tuntua vieraalta. Vertaistukea voivat antaa toisilleen paitsi samaa sairautta sairastavat henkilöt, myös samanlaisessa taloudellisessa tai sosiaalisessa tilanteessa olevat perheet.

Kuva 11. Vertaistuen merkitys (%).

Kyselyn avovastauksissa tuotiin kuitenkin esiin, että lomilla ei välttämättä ollut muita samanlaisessa tilanteessa olevia perheitä, jolloin vertaistukea ei oikeastaan ollut edes tarjolla. Silti erilaisten ja eri tilanteissa olevien perheiden kohtaaminen koettiin myös rikkaudeksi. ”*Sillä on merkitystä omalle jaksamiselle, kun näkee miten muutkin selviävät*”, eräs vastaaja kirjoitti. Samaan aikaan lomailleet perheet olivat kokeneet lomalla myös yhteisöllisyyttä. Osasta samalla perhelomalla olleista perheistä oli muodostunut keskenään ystäviä, joiden yhteydenpito jatkui loman jälkeenkin.

4.7 Perheloman merkitys lapsille

Tutkimuksessa pyydettiin vastaajia arvioimaan myös tuetun loman merkitystä perheen lapsille. Vastaajien mukaan lapsista 83 % oli kertonut lomasta toisille lapsille, mikä kertoo siitä, että loma on koettu tärkeäksi. Samalla kysyttiin mm. muistelevatko lapset lomalla tapaamiaan uusia ystäviä ja ovatko lapset muistelleet loman ohjelmaa. Vastaajista 63 % kertoi lasten muistelevan usein perheloman ohjelmaa ja 47 % kertoi lastensa muistelevan usein perhelomalla tapaamiaan ystäviä (taulukko 21).

Taulukko 21. Vastaajien arviot perheloman merkityksistä perheensä lapsille.

	Samaa mieltä n (%)	Ei samaa eikä eri mieltä n (%)	Eri mieltä n (%)	Yhteensä n (%)
Lapset ovat kertoneet toisille lapsille lomastamme	173 (83)	12 (6)	20 (9)	205 (98)
Lapsemme muistelevat usein perhelomalla tapaamiaan ystäviä	97 (47)	51 (24)	57 (27)	205 (98)
Lapsemme muistelevat usein perheloman ohjelmaa	132 (63)	36 (17)	37 (18)	205 (98)
Perheloma innosti lapset harrastuksen pariin	73 (35)	100 (48)	33 (16)	206 (99)

Kyselyn avovastauksissa tuotiin esiin mm. uusien ystävien löytymistä, muiden samaa sairautta sairastavien lasten tapaamista ja sitä, että lapsilla on lomasta kerrottavaa toisille lapsille. Uusien ystävien ja samaa sairautta sairastavien lasten tapaaminen liittyi jonkin verran lomalla saamaan vertaistukeen, sillä perhelomalla tapaamiaan ystäviä muistelleiden lasten perheistä 61 % koki lomalla saadulla vertaistuellalla olleen jonkin verran merkitystä (taulukko 22).

Lomasta kertoneiden lasten perheistä 88 % koki tuetun perheloman olleen taloudellisesti ainoa mahdollisuus loman viettoon (taulukko 23). Tutkimuksen mukaan lapset siis kertoivat lomasta toisille lapsille etenkin silloin, kun tuettu loma oli perheen ainoa mahdollisuus loman viettoon. Tuetun loman merkitys lapsille on siis korostunut etenkin heikossa taloudellisessa asemassa olevien perheiden osalta.

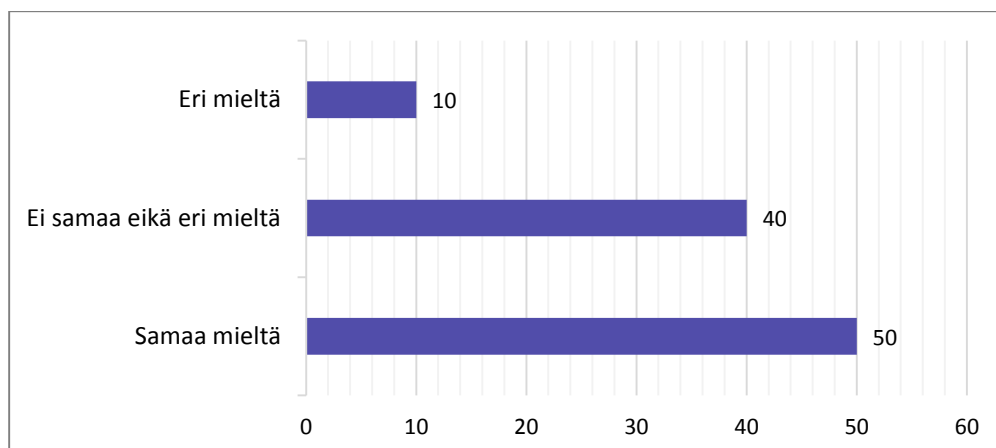
Taulukko 22. Lomalla saadun vertaistuen ja väittämän ”Lapsemme muistelevat usein perhelomalla tapaamiaan ystäviä” yhteys.

		Samaa mieltä n (%)	Ei samaa eikä eri mieltä n (%)	Eri mieltä n (%)	Yhteensä n (%)
Vertaistuen merkitys	Ei merkitystä	18 (21)	19 (38)	26 (46)	63 (33)
	Jonkin verran merkitystä	51 (61)	24 (48)	25 (44)	100 (52)
	Paljon merkitystä	15 (18)	7 (14)	6 (10)	28 (15)
	Yhteensä	84 (100)	50 (100)	57 (100)	191 (100)

Taulukko 23. Perheen taloudellisten lomailumahdollisuuksien ja väittämän ”Lapset ovat kertoneet toisille lapsille lomastamme” yhteys.

		Samaa mieltä n (%)	Ei samaa eikä eri mieltä n (%)	Eri mieltä n (%)	Yhteensä n (%)
Oliko tuettu perheloma taloudellisesti perheenne ainoa mahdollisuus loman viettoon?	Kyllä	152 (88)	7 (58)	18 (95)	177 (87)
	Ei samaa eikä eri mieltä	13 (7)	3 (25)	1 (5)	17 (8)
	Ei	8 (5)	2 (17)	0	10 (5)
	Yhteensä	19 (100)	12 (100)	173 (100)	204 (100)

Tutkimuksen perusteella noin puolet (50 %) tuetulle perhelomalle osallistuneista koki, että perheloma auttoi lapsia kokemaan itsensä tasavertaiseksi muiden lasten kanssa (kuva 12).

Kuva 12. Perheloman yhteys lasten tasavertaisuuden kokemiseen (%).

Asuinalueittain tarkasteltuna merkittävimmin perheloma vaikutti Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvien lasten tasavertaisuuden kokemuksiin, sillä näillä alueilla asuvista vastaajista 63 % koki perheloman auttaneen lapsia tasavertaisuuden kokemisessa (taulukko 24). Helsingin ja Uudenmaan alueella asuvista 55 % koki perheloman auttaneen lapsia tasavertaisuuden kokemisessa. Toisaalta 15 % Helsingin ja Uudenmaan alueella asuvista vastaajista oli eri mieltä siitä, että perheloma olisi auttanut lapsia kokemaan itsensä tasaveroiseksi muiden lasten kanssa. Tällä alueella asuvien vastaajien vastauksissa oli siis eniten hajontaa.

Taulukko 24. Asuinalueen ja väittämän ”Perheloma auttoi lapsiamme kokemaan itsensä tasaveroiseksi muiden lasten kanssa” yhteys.

		Helsinki-Uusimaa n (%)	Etelä n (%)	Länsi n (%)	Pohjoinen- itä n (%)	Yhteensä n (%)
Perheloma auttoi lapsiamme kokemaan itsensä tasaveroiseksi muiden lasten kanssa	Eri mieltä	5 (15)	2 (5)	6 (10)	6 (11)	19 (10)
	Ei samaa eikä eri mieltä	10 (30)	20 (46)	32 (52)	15 (26)	77 (40)
	Samaa mieltä	18 (55)	21 (49)	22 (38)	36 (63)	97 (50)
	Yhteensä	33 (100)	43 (100)	60 (100)	57 (100)	193 (100)

Perheen arkeen vaikuttavilla sairauksilla ja vammoilla oli yhteys lasten tasavertaisuuden kokemiseen lomalla. Vastaajista 59 %, joiden arkeen perheen sairaudet ja vammat vaikuttavat paljon, koki perheloman auttaneen lapsia kokemaan itsensä tasavertaiseksi muiden lasten kanssa (taulukko 25). Jopa vähäinenkin sairauksien ja vammojen vaikutus arkeen oli yhteydessä lasten lisääntyneeseen tasavertaisuuden kokemiseen perhelomalla.

Taulukko 25. Perheen sairauksien ja vammojen arkeen vaikuttamisen yhteys lasten tasavertaisuuden kokemiseen.

		Ei sairauksia tai vammoja n (%)	Vaikuttaa vähän n (%)	Ei vaikuta vähän eikä paljon n (%)	Vaikuttaa paljon n (%)	Yhteensä n (%)
Loma auttoi lapsia kokemaan itsensä tasavertaiseksi muiden lasten kanssa	Eri mieltä	3 (6)	12 (11)	0	4 (11)	19 (9)
	Ei samaa eikä eri mieltä	30 (61)	37 (34)	4 (50)	11 (30)	82 (41)
	Samaa mieltä	16 (33)	59 (55)	4 (50)	22 (59)	101 (50)
	Yhteensä	49 (100)	108 (100)	8 (100)	37 (100)	202 (100)

Lasten tasavertaisuuden kokemuksella oli yhteys perheen lomalle asettamiin tavoitteisiin. Vastaajista 52 %, joiden mielestä perheen lomalle asettamat tavoitteet toteutuivat hyvin, koki perheloman myös auttaneen lapsia kokemaan itsensä tasaveroiseksi (taulukko 26).

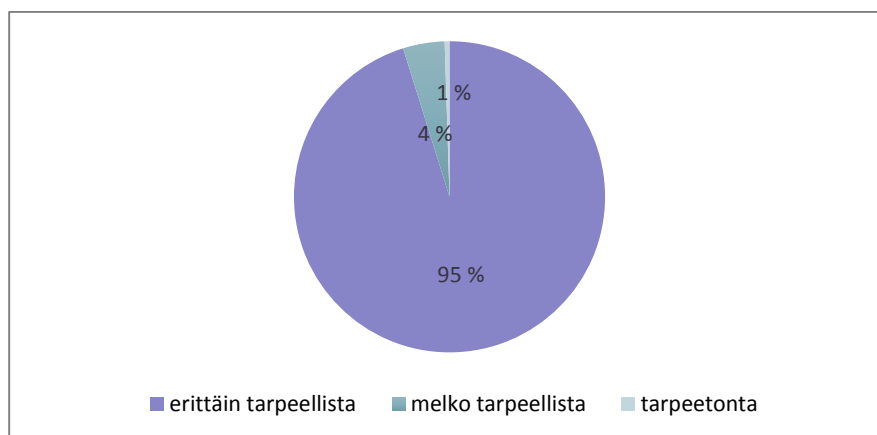
Taulukko 26. Lasten tasavertaisuuden kokemuksen yhteys siihen, miten perheen lomalle asettamat tavoitteet toteutuivat.

		Hyvin n (%)	Ei huonosti eikä hyvin n (%)	Huonosti n (%)	Yhteensä n (%)
Perheloma auttoi lapsiamme kokemaan itsensä tasaveroiseksi muiden lasten kanssa	Eri mieltä	13 (8)	1 (5)	6 (38)	20 (10)
	Ei samaa eikä eri mieltä	66 (40)	15 (68)	2 (12)	83 (41)
	Samaa mieltä	87 (52)	6 (27)	8 (50)	101 (49)
	Yhteensä	166 (100)	22 (100)	16 (100)	204 (100)

Vaikka avovastauksissa tuotiin esiin muiden samaa sairautta sairastavien tapaamisen merkitys lapselle, ei vertaistuellakaan ollut vaikutusta lasten tasavertaisuuden kokemukseen.

4.8 Kokemus sosiaalisen lomatoiminnan tarpeellisuudesta

Kyselyyn vastanneista 95 % (198 henkilöä) koki sosiaalisen lomatoiminnan järjestämisen myös tulevaisuudessa erittäin tarpeelliseksi (kuva 13).

Kuva 13. Kokemus sosiaalisen lomatoiminnan tarpeellisuudesta (%).

Tutkimuksen mukaan erittäin tarpeelliseksi sosiaalisen lomatoiminnan kokeneista vastaajista 88 % ilmoitti tuetun perheloman olleen taloudellisesti ainoa mahdollisuus loman viettoon (taulukko 27). Toisin sanoen tarpeellisimmaksi sosiaalisen lomatoiminnan kokivat ne henkilöt, joille tuettu perheloma oli taloudellisesti ainoa mahdollisuus lomailuun.

Taulukko 27. Perheen taloudellisten lomanviettomahdollisuuksien yhteys kokemukseen sosiaalisen lomatoiminnan tarpeellisuudesta.

		Erittäin tarpeellista n (%)	Melko tarpeellista n (%)	Tarpeetonta n (%)	Yhteensä n (%)
Oliko tuettu perheloma taloudellisesti perheenne ainoa mahdollisuus loman viettoon?	Kyllä	174 (88)	5 (56)	1 (100)	180 (87)
	Ei samaa eikä eri mieltä	15 (8)	2 (22)	0	17 (8)
	Ei	8 (4)	2 (22)	0	10 (5)
	Yhteensä	197 (100)	9 (100)	1 (100)	207 (100)

Sosiaalisen lomatoiminnan tarpeelliseksi kokeminen oli yhteydessä myös siihen, että lapset olivat kertoneet lomasta toisille lapsille. Lomatoiminnan erittäin tarpeelliseksi kokeneista 86 % oli samaa mieltä väittämän ”Lapset ovat kertoneet toisille lapsille lomasta” kanssa (taulukko 28). Tulosten perusteella näyttääkin siltä, että tuetut perhelomat koetaan tärkeiksi etenkin lasten kannalta.

Taulukko 28. Lasten lomasta kertomisen yhteys kokemukseen sosiaalisen lomatoiminnan tarpeellisuudesta.

		Erittäin tarpeellista n (%)	Melko tarpeellista n (%)	Erittäin tarpeetonta n (%)	Yhteensä n (%)
Lapset ovat kertoneet toisille lapsille lomasta	Eri mieltä	20 (10)	0	0	20 (10)
	Ei samaa eikä eri mieltä	8 (4)	4 (44)	0	12 (6)
	Samaa mieltä	166 (86)	5 (56)	1 (100)	172 (84)
	Yhteensä	194 (100)	9 (100)	1 (100)	204 (100)

Sen sijaan esimerkiksi asuinalueella, perheenjäsenten iällä tai perheen vanhempien työmarkkina-
asemalla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kokemukseen sosiaalisen lomatoiminnan tarpeellisuudesta.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tuetulle lomalle hakeutuu erilaisissa elämäntilanteissa olevia perheitä. Yhteistä näille kaikille on kuitenkin se, että perheen toimeentulo on yleensä varsin heikkoa. Hakijaperheiden yhteenlasketut nettotulot ovat keskimäärin noin 2700 euroa kuukaudessa (päähakijalla noin 1400 euroa kuukaudessa). Perheet ovat usein myös melko velkaantuneita, joskin hakijoina on myös perheitä, joilla ei ole lainkaan velkaa.

Taloudellisten vaikeuksien lisäksi perheissä on myös terveydellisiä ja sosiaalisia vaikeuksia. Yllättävät tai kroonistuneet sairaudet voivat aiheuttaa monenlaisia jaksamisen ja arjessa selviämisen ongelmia. Myös elämään liittyvät vaihtelut, kuten avioerot, tuovat omat haasteensa perheen jaksamiselle. Jonkin verran myös päihteiden käyttö on tuonut ongelmia perheeseen.

Kaikkiin näihin vaikeuksiin perheet toivovat edes lyhyen loman tuovan apua auttaessaan irrottautumaan tavallisen arjen pyörittämisestä.

Tämän tutkimuksen perusteella tuetun loman vaikutukset etenkin arjessa jaksamiseen ovatkin merkittäviä. Tulokset ovat kiistattomia varsinkin henkisen hyvinvoinnin lisääntymisen osalta, jonka vastaajista 95 % koki lisääntyneen perheloman myötä. Toisaalta henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin lisääntyminen liittyvät keskeisesti myös perheiden lomalle asettamiin tavoitteisiin. Lomalta siis toivotaan virtaa arjessa jaksamiseen niin henkisesti kuin fyysiselläänkin tasolla.

Kolmen kuukauden kuluttua lomasta merkittävimmin vaikutukset tuntuivat virkistävyyden ja levon sekä perheen sisäisiin suhteisiin liittyvien aihealueiden osalta. Tutkimuksen tulosten mukaan tuetut lomat koetaan tärkeiksi lasten kannalta. Loman merkitys lapsille korostuu etenkin sellaisissa perheissä, joissa on taloudellisia vaikeuksia.

Vertaistuen merkitys jakoi vastaajien mielipiteitä. Tätä selittävät osaltaan kyselyn avovastauksenttiin kirjoitetut kommentit siitä, ettei lomalla välttämättä ollut muita samanlaisessa elämäntilanteessa olevia perheitä, jolloin vertaistukea ei oikeastaan ollut tarjollakaan. Toisaalta vertaistuki terminä voi olla joillekin vastaajille vieras, ja sitä olisi voinut kyselyssäkin avata hieman. Vertaistukea voivat antaa toisilleen paitsi samaa sairautta sairastavat henkilöt, myös samanlaisessa taloudellisessa tai sosiaalisessa tilanteessa olevat perheet. Avovastauksissa tuotiinkin esiin samaan aikaan lomailleiden perheiden yhteisöllisyyttä ja lomalla syntyneitä ystävyys-suhteita, jotka voivat joissain määrin olla myös vertaistukea.

Kaikkein tarpeellisimmaksi sosiaalisen lomatoiminnan kokivat ne vastaajat, joille tuettu perheloma oli taloudellisesti ainoa mahdollisuus loman viettoon. Tiukka taloudellinen tilanne on yksi keskeisimmistä kriteereistä lomalle valittavien perheiden osalta, joten valintakriteeristö näkyy selvästi lomalle osallistuneissa vastaajaperheissä. Sen sijaan tuetulle lomalle pääsevien perheiden valinnassa toisena keskeisenä valintakriteerinä oleva sairaus ei näkynyt lomalle osallistuneiden vastaajaperheiden tilanteessa yhtä merkittävästi.

Lähteet

MTLH:n kotisivu (2015). <http://www.mtlh.fi/>. Luettu 27.11.2015.

MTLH:n vuosikirja 2014 (2015)

http://www.mtlh.fi/datafiles/userfiles/MTLH_VUOSIKIRJA_2014.pdf. Luettu 27.11.2015.

Mustonen R, Peltokangas E (2015) Maaseudun Terveys- ja Lomahuolto ry. Sidosryhmäyhteistyö tuetussa lomatoiminnassa. Opinnäytetyö. Sosiaaliala, Laurea-ammattikorkeakoulu.

Tilastokeskus (2015) Tilastokeskuksen StatFin-tietokantapalvelu.

<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/>. Luettu 29.11.2015.

KUNTOUTUSSÄÄTIÖN TYÖSELOSTEITA • WORKING PAPERS

Korkiala T, Puumalainen J. **Sosiaalisesta lomasta voimia arkeen. Perheiden käsityksiä tuetun perheloman vaikutuksista.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 51/2015. Vain verkossa.

Korkiala T. **Liikunnalla lisää osallisuutta. Selvitys liikunnan ja osallisuuden edistämisen hyvistä käytännöistä.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 50/2015.

Törmä S, Pitkänen S, Huotari K. **Sukupuolittuneet pelikentät. Naisten pelaaminen kulttuurisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä Suomessa.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 49/2015. Vain verkossa.

Vuorento M, Terävä K, **Osatyökykyisen työssä jatkamisen ja työllistymisen tukeminen. Kirjallisuuskatsaus ja haastattelututkimus.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 48/2014.

Mäkelä-Pusa P (toim.). **Työurien jatkamisen tuki.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 47/2014.

Heikkilä M, Juntunen P, Mäkelä-Pusa P. **Pientyöpaikat työkyvyn tukijoiksi. Kokemuksia ja havaintoja kehittämistyöstä.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 46/2014.

Hietala O, Mattila-Aalto M, Lehtoranta P, Henriksson M, Saarinen T, Sandelin I. **Kolmannen ja julkisen sektorin monialainen palveluyhteistyö kuntoutuksessa (KoJu).** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 45/2014. Vain verkossa.

Mäkelä-Pusa P, Harju H (toim.). **Pientyöpaikkojen työkyvyn tuki.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 44/2012.

Juntunen P, Puumalainen J, Mäkelä-Pusa P. **Perustuksia valamassa. Pientyöpaikkojen työterveysyhteistyö.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 43/2012.

Tiainen R, Oivo M, Puumalainen J, Korkeamäki J. **Tukea masennuksen jälkeiseen työhön paluuseen. Työhön paluu -projektin loppuraportti ja arviointi.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 42/2011.

Mäkelä-Pusa P, Terävä K, Manka M-L. **Yrittäjien työhyvinvointi, työkyky ja kuntoutus. Selvitysraportti pienyrittäjien ja maatalousyrittäjien työkyvystä, hyvinvoinnista, työkyvyntuen ja kuntoutuksen tarpeesta.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 41/2011.

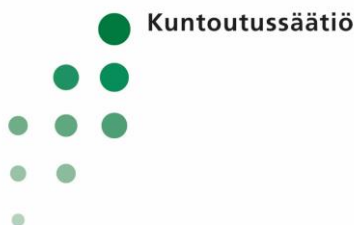
Korkeamäki J, Reuter A, Haapasalo S. **Aikuisten oppimisvaikeuksien tunnistaminen, arviointi ja kuntoutus. Opi oppimaan -hankkeen toimeenpano ja tulokset.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 40/2010.

Nukari J. **Aikuisten oppimisvaikeuksien psykologinen arviointi.** Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 39/2010.

SOSIAALISESTA LOMASTA VOIMIA ARKEEN

Perheiden käsityksiä tuetun perheloman vaikutuksista

Tutkimuksella haluttiin selvittää millaisia ovat perheet, jotka hakevat sosiaalisia tuettuja lomia sekä sitä millaisia vaikutuksia tällaisen loman viettäneet perheet kokivat lomalla olleen. Tutkimus koski Maaseudun Terveys ja Lomahuolto ry:n perhelomilla olleita perheitä ja sen toteutti Kuntoutussäätiö Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Lomat myös toteutetaan Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksen turvin. Tulosten mukaan sosiaalisia lomia hakevilla perheillä on monenlaisia taloudellisia, terveydellisiä ja sosiaalisia vaikeuksia, jotka rasittavat perheiden arkea välillä kohtuuttomasti. Tuettu loma antaa tulosten mukaan merkittävästi tukea arjessa selviämiseen sekä psyykkisesti että fyysisesti. Erityisesti perheiden lapsille loma on perheiden mukaan ensiarvoisen tärkeää. Tuettu loma on usein näille perheille taloudellisesti ainoa mahdollisuus viettää loma kodin ulkopuolella erityisesti lomailuun tarkoitettussa paikassa.

Kuntoutussäätiö

Helsinki 2015

ISSN 2342-4125 (Verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-5961-57-7

www.kuntoutussaatio.fi

Kannen valokuva: Tiina Jyrälä / Vastavalo.fi